સાદગી

પહેલો ગઝલસંગ્રહ

[1]

ઘોર અંધારામાં મધરાતે જે ભટકાયો હતો,
ભર બપોરે ગુમ થયેલો મારો પડછાયો હતો!

હાથ તેં ઊંચો કર્યો'તો આવજો કહેવા, અને,
લાલ પાલવ કોઈનો અધવચ્ચે લહેરાયો હતો !

એ ખરો ખોટો હતો, એ તો પછી સાબિત થયું,
એક જણ મૃત્યુ પછી લોકોને સમજાયો હતો !

આ અજાણ્યા શ્હેરમાં પણ ઓળખે છે સૌ મને,
એ હદે ક્યારે વગોવાયો કે પંકાયો હતો ?

જો પતંગિયું હોલવી દેતે તો દુઃખ થાતું મને,
મારો દીવો સીધો વાવાઝોડે ટકરાયો હતો !

ભીંત ફાડીને ઊગ્યો છું પીપળાની જેમ હું,
હું વળી ક્યાં કોઈના ક્યારામાં રોપાયો હતો !

પર્વતો કૂદી જનારો સ્હેજમાં ભાંગી પડ્યો,
આ વખત એ કોઈની પાંપણથી પટકાયો હતો.

હું ખલીલ, આજે મર્યો છું, એ પ્રથમ ઘટના નથી,
જિન્દગીભર હફ્તે હફ્તે રોજ ચૂકવાયો હતો !

[2]

ક્યાં પવન પર સવાર થાવું છે,
મારે બસ સામે પાર થાવું છે.

તું જ રસ્તો ને તું જ સેતુ બન,
તારા પરથી પસાર થાવું છે.

તારી પાસે ક્યાં પામવું છે કશું,
તારી પાછળ ખુવાર થાવું છે.

તું જ આવીને પ્રેમથી ખોલે,
એ મુજબ બંધ દ્વાર થાવું છે.

કોઇના કાળજા સુધી પહોંચું,
એટલું ધારદાર થાવું છે!

તીર મારી કમાનમાં પણ છે,
તોય મારે શિકાર થાવું છે.

તોડે અથવા તિરાડ પાડી દે,
એ ગજાનો પ્રહાર થાવું છે.

એ જ તોડે રિવાજ જ્ઞાતિનો,
જેમને નાતબા'ર થાવું છે.

મોતથી દૂર ગમે ત્યાં ભાગો,
રૂબરૂ એકવાર થાવું છે.

એકડેએકમાંથી નીકળીને,
એક બે ત્રણ ને ચાર થાવું છે.

કોણ લૂંછે ખલીલ અશ્રુઓ,
કોઈને ક્યાં ઉદાર થાવું છે!

[3]

તારી સામે જે દિવસ ઝાંખો પડ્યો છું હું મને,
આયનાની રૂબરૂ જાતે લડ્યો છું હું મને.

ક્યાંક શત્રુઓ નડ્યા છે, ક્યાંક મિત્રો પણ નડ્યા,
જ્યાં કશું નડતર નહોતું ત્યાં નડ્યો છું હું મને !

જ્યાં ગુમાવો, ત્યાં જ શોધો, એ હવે સાચું પડ્યું,
આખરે તારા જ ફળિયેથી જડ્યો છું હું મને.

પાનખરમાં ને વસંતમાં ફેર શું એ જાણવા,
તમને અડકીને પછી ખુદને અડ્યો છું હું મને.

હું ખલીલ આ દિલને સાચવવામાં લૂંટાઈ ગયો,
છેલ્લાં બે ત્રણ વર્ષોમાં મોંઘો પડ્યો છું હું મને.

[4]

બેઉ કાંઠે બાથ ભરવા આવ તું,
હું નદી છું, આવ તરવા આવ તું.

માત્ર તારી હાજરી પૂરતી છે બસ,
ખાલી અમથું નામ કરવા આવ તું.

ભાર લાગે છે હવે આંખોને પણ,
આ વખત દિલમાં ઊતરવા આવ તું.

માણવી હો રોજ નવતર જિન્દગી,
મારી માફક રોજ મરવા આવ તું.

રોજ એ મળવા ખલીલ આવે છે પણ,
કોઈ દિ' કે' છે કે ફરવા આવ તું!

[5]

કોઈ આવે ને મને મારામાંથી છૂટો કરે,
કોક પંચાયત ભરીને ક્યાંક તો રસ્તો કરે.

માત્ર એક ભીનો દિલાસો ને બધું મ્હોરી ઊઠે,
કોણ આ રેતાળ આંખો ભીંજવે દરિયો કરે.

એમ ના માનો, હંમેશાં હોલવી નાખે પવન,
કોઈ દિ’ દીવાને છંછેડે અને ભડકો કરે.

શત્રુઓ પણ એવી ઊંચી જાતના શોધું છું હું,
હું પડું તો હાથ ઝાલીને મને ઊભો કરે.

જા હવે ફૂલો ચડાવી આવ શરમાવાનું શું ?
બે ઘડી છો ને કબરમાં લાશ પણ જલસો કરે.

તું અગર મારી ગઝલને ગણગણે એકાંતમાં,
ખુદ રદીફ તબલાં વગાડે, કાફિયા મુજરો કરે.

તૂટશે મંદિર કે મસ્જિદ તો તરત ઊભાં થશે,
માનવી ભાંગી પડે તો કોઈ ના બેઠો કરે.

હું ખલીલ એકાંતમાં ઝંખું છું એવા મિત્રને,
મારા અણગમતા સમયને આવીને ગમતો કરે.

[6]

મોજ મસ્તી તાજગી, મારા વિના ક્યારે હતી?
આવી ઝાકમઝોળ આ તારી સભા ક્યારે હતી?

આપણા કર્તવ્યમાં નક્કી કોઈ ખામી હશે,
કોઈ પણ માબાપની જૂઠી દુવા ક્યારે હતી ?

હું ય ક્યાં ફૂલોની માફક કોઈ દિ’ ખીલી શક્યો,
તું ય પણ ખુશબૂની માફક બેવફા ક્યારે હતી !

એણે શ્વાસોમાં જ વાવાઝોડું સંતાડ્યું હશે,
હા, નહિતર આવી ભારેખમ હવા ક્યારે હતી ?

સંત અથવા માફિયા માટેના છે જલસા બધા,
આપણા માટે તો આવી સરભરા ક્યારે હતી !

આંખ ભીની ના થવાની શરતે રડવાનું કહ્યું,
કોઈ પણ કાનૂનમાં આવી સજા ક્યારે હતી !

રમતાં રમતાં મેં ગુજારી છે ખલીલ આ જિન્દગી,
મારી કોરી આંખમાં ભીની વ્યથા ક્યારે હતી ?

સાદગી
પહેલો ગઝલસંગ્રહ

[7]

રોજ દીવા ને હવાની વચ્ચે રકઝક થાય છે,
સૂર્ય ઢળતાં પહેલાં અજવાળું અવાચક થાય છે!

તું રહે છે ત્યાં સુધી ભરપૂર ચોમાસું રહે,
તું ન હો એવી ક્ષણે ઝાકળની આવક થાય છે.

ભાગ્યમાં જે કંઈ થવાનું હો, ભલે થાતું રહે,
એનું શું કરવું જે ઓચિંતું અચાનક થાય છે!

ભરવસંતે કૂંપળોની આબરૂ ક્યાં સોંપવી ?
પાનખરમાં ક્યાં કોઈનું સ્નાનસૂતક થાય છે.

જોરથી ધબકે છે દિલ, નક્કી ખલીલ એ આવશે,
એનો પગરવ દિલના ધબકારાની માફક થાય છે.

[8]

અહીં લીટી ઉપર લીટી બને છે,
નવો મારગ તો ક્યાં જલદી બને છે !

પડે છે કેટલા છાલા આ પગમાં,
પછી એકાદ પગદંડી બને છે !

[9]

દૂર કોઈ ગીત મનમાં ગણગણે છે,
જો હૃદયના તાર પાછા ઝણઝણે છે.

હું ક્યાં તારી યાદમાં જાગ્યા કરું છું,
તું ય ક્યાં રાતે હવે તારા ગણે છે!

સાવ પાચનની સમસ્યા તો નથી પણ,
ભૂખ એના પેટમાં ચૂંટી ખણે છે!

બાપ ને મા પણ વિખૂટાં થઈ જવાનાં,
ઘરની વચ્ચે દીકરો ભીંતો ચણે છે!

ઓઢનારા સાત જણ ટાંપી રહ્યાં છે,
ને ખલીલ, એકાદ જણ ચાદર વણે છે.

[10]

રાતદિન, સાંજે સવારે ક્યાંય પણ હોતો નથી,
કોઈ પહેરો તુલસીક્યારે ક્યાંય પણ હોતો નથી.

તારું સરનામું બધાને એટલે આપ્યું છે મેં,
તારા ફળિયાથી વધારે ક્યાંય પણ હોતો નથી!

એમણે બસ પાંપણો ઢાળી ને હું ભાંગી પડ્યો,
આટલો આઘાત ભારે ક્યાંય પણ હોતો નથી!

આપની આ રેશમી ઘનઘોર ઝુલ્ફોની ઘટા,
છાંયડો આથી વધારે ક્યાંય પણ હોતો નથી!

તું ખલીલ આમ જ ગમે ત્યારે ગમે ત્યાં હોય છે,
જ્યારે હું શોધું છું ત્યારે ક્યાંય પણ હોતો નથી!

સાદગી
પહેલો ગઝલસંગ્રહ

[11]

લે, કશા કારણ વગર પણ આંગળી અડકી ગઈ,
એમની આખી સુંવાળપ મારામાં ઊતરી ગઈ!

સાવ મોઘમમાં કહ્યું, તો પણ ગઝલ ઊઘડી ગઈ,
એક અંગત વાત મારી ક્યાંથી ક્યાં પહોંચી ગઈ!

એક દુખિયારી અભાગણ આખી શીશી પી ગઈ,
ઝેરમાં નેવું ટકા પાણી હતું, જીવી ગઈ!

માફ કર, ના બોલવાનું હું તને બોલી ગયો,
જીભને લપસી જવાની ટેવ છે, લપસી ગઈ!

ખેતરો તરસ્યાં બિચારાં ટાંપીને બેસી રહ્યાં,
ને છલોછલ વાદળી દરિયા ઉપર વરસી ગઈ!

યાર, આ મોટાપણાનો ભાર લાગે છે હવે,
ઠાવકા બનવામાં આખી મોજ ગઈ મસ્તી ગઈ!

હું ગમે તેને ગળે વળગાડતો ફરતો હતો,
ઠોકરો ખાધા પછી એ આદતો છૂટી ગઈ!

મેં ખલીલ, એનો ખુલાસો ના કર્યો સારું કર્યું,
એ બધી મારા વિશે અફવા હતી બેસી ગઈ!

[12]

આંખમાં તણખા જ આંજીને ફરું છું,
રોજ હું વંટોળિયાને નોતરું છું!

આમ લાગે કે હું છબછબિયાં કરું છું,
પણ અમસ્તો ઝાંઝવાને છેતરું છું!

પાનખરના કાન ભંભેરે હવાઓ,
હું હજી પણ ડાળખી પર ફરફરું છું!

સાવ નોંધારી રઝળતી આફતોને,
જ્યાં મળે ત્યાં મારું સરનામું ધરું છું!

પણ ખલીલ, એ રાત શું ગુજરી હતી,
યાદ આવે છે, હજી પણ થરથરું છું!

[13]

તારે માથે ક્યાં ચણોઠી કે ચણાનો ભાર છે,
સાવ ખાલીખમ છે તું, ખાલીપણાનો ભાર છે!

આમ આખા વૃક્ષ પર એક્કેય પારેવું નથી,
આમ નાજુક એક ડાળી પર ઘણાનો ભાર છે!

એક ખુદ મારી સમસ્યા, એક તારી પણ ખરી,
એક દિલ છે, એક દિલ પર બે જણાનો ભાર છે!

કોઇને ડામચિયું આખું પણ ઢબૂરી ના શકે,
કોઇને ફાટેલી ચાદરનોય ક્યાં આધાર છે!

મેં ખલીલ, ઇચ્છા કશી બાકી નથી રાખી છતાં,
ક્યાંક માથા પર અજાણી એષણાનો ભાર છે!

[14]

કઈ તરફની છે હવા જોતા રહો,
પેલી ફરફરતી ધજા જોતા રહો.

જો પણે ત્રિભેટે ટોળું હચમચે,
શું ઇરાદો છે જરા જોતા રહો!

ભાંજગડમાં કોઇની પડશો નહિ,
શું કરે છે એ બધા જોતા રહો!

કોઇની ખોટી ખુશામત ના કરો,
માનવી બનશે ખુદા, જોતા રહો!

ફૂલ સ્પર્શી ના શકો તો કંઈ નહિ,
જોવું, એ પણ છે મજા જોતા રહો!

દુશ્મનો વચ્ચે ઊભા એ કોણ છે?
હોય એ શાયદ સગા જોતા રહો!

લોક જો ને ક્યાંથી ક્યાં પહોંચી ગયા,
આપણે બસ ગા લ ગા જોતા રહો.

હું ખલીલ, આજે ફરી જીવી ગયો,
કોણ માગે છે દુવા જોતા રહો!

સાદગી
પહેલો ગઝલસંગ્રહ

[15]

આંખની દિલ પર અસર પ્હોંચી ગઈ,
આમ ક્યાંથી ક્યાં નજર પ્હોંચી ગઈ!

ફૂલ જંગલમાંથી મેં ચૂંટ્યું હતું,
શ્હેરમાં ક્યાંથી ખબર પ્હોંચી ગઈ!

પર્વતે પૂછ્યું અમસ્તું કેમ છો?
ને તળેટી ટોચ પર પ્હોંચી ગઈ!

સાચને વેળાકવેળા થાય છે,
જૂઠ કાયમ વેળાસર પ્હોંચી ગઈ!

એક બે કૂંપળ હજી ફૂટી હતી,
એટલામાં પાનખર પ્હોંચી ગઈ.

ક્યાંક રણ વચ્ચે હરણ તરસ્યું થયું,
ઝાંઝવાને ઝટ ખબર પ્હોંચી ગઈ!

ને ખલીલ, અફવાઓ જ્યાં ને ત્યાં બધે,
નામ સરનામા વગર પ્હોંચી ગઈ.

[16]

લય વગર, શબ્દો વગર, મત્લા વગર,
હું ગઝલ લખતો રહ્યો સમજ્યા વગર!

તેં તો તારો છાંયડો આપ્યો મને,
હું જ ના જંપી શક્યો તડકા વગર!

કેદ છું, ભીંતો વગરના ઘરમાં હું,
સંતરી ઊભો છે દરવાજા વગર!

સરહદો સૂની હશે તો ચાલશે,
શ્હેરમાં ચાલે નહિ પ્હેરા વગર.

મોરને કો' બાજપક્ષી લઈ ગયું,
સીમ સૂની થઈ ગઈ ટહુકા વગર.

કોક દિ' દીવો પવન સામે ધરો,
કોક દિ' ચલવી લો અજવાળા વગર.

હું ખલીલ ઇચ્છા મુજબ પામ્યો નથી,
જે મળ્યું છે તે મળ્યું ઇચ્છા વગર.

[17]

ક્યાં કશું તારું જ ધારેલું મળ્યું છે?
સાત પાણીએ નીતારેલું મળ્યું છે.

તું હવે સેનાપતિ તો થઇ ગયો છે,
પણ તને લશ્કર તો હારેલું મળ્યું છે.

[18]

તારું તો ફક્ત થોડુંઘણું પીઠબળ હતું,
મારી તમામ છાતી ઉપર પાયદળ હતું.

હત્યા કે આત્મહત્યા, અકસ્માત, માંદગી,
મૃત્યુને હાથવેંતમાં કારણ સબળ હતું.

જીવનમાં તારો સાથ મળ્યો જ્યાં સુધી મને,
આ આયખામાં એટલું જીવન સફળ હતું.

કાલે બપોરે છાંયડા હાંફી ગયા હતા,
તડકે મૂકેલ આખું નગર કળ-વિકળ હતું.

એની ખલીલ ! આંખ તો પરખાઈ ગઈ હતી,
ભીતર હજી અજાણ્યું હતું, મન અકળ હતું.

સાદગી
પહેલો ગઝલસંગ્રહ

[19]

તું ડગ ભરવાની હિંમત કર, ઊતરતા ઢાળ જેવો છું,
મનાવી લે મને, હું સાવ નાના બાળ જેવો છું.

આ દરિયાની ગહનતા માપવાનું સાવ છોડી દે,
તું મારામાં ઊતર, હું સાતમા પાતાળ જેવો છું.

મને માણી જો પારાવાર શીતળતાના સંદર્ભે,
હું કડવો છું પરંતુ લીમડાની ડાળ જેવો છું.

તમારા આરા-ઓવારા બધા છે મારી મુઠ્ઠીમાં,
સરોવર છો તમે તો હું સરોવર પાળ જેવો છું.

હવે ભાષાભવનના સૌ કુબેરોને કહી દેજો,
તમે છો શબ્દભંડારી તો હું ટંકશાળ જેવો છું.

અમારું સાથે રહેવું એકબીજાની જરૂરત છે,
ખલીલ એ છે સરોવર, હું સરોવર પાળ જેવો છું.

[20]

આમ છંદોલયની પણ શાયદ ખબર પડશે તને,
એક અક્ષર પણ કરી જો રદ ખબર પડશે તને.

લટ ઘટા ઘનઘોર ચ્હેરા પર વિખેરી નાખ તું,
પોષ સુદ પૂનમ કે શ્રાવણ વદ ખબર પડશે તને.

ઓળખી લે બંને બાજુથી રણકતા ઢોલને,
આપણામાં કોણ છે નારદ ખબર પડશે તને.

તું ફક્ત તારો જ માહિતગાર થઈ જા, એ પછી,
બાઇબલ, કુરઆન, ઉપનિષદ ખબર પડશે તને.

ભરબપોરે તું કદી માપી જો તારો છાંયડો,
કેટલું ઊંચું છે તારું કદ ખબર પડશે તને.

કોણ સમજ્યું છે ખરેખર જિન્દગીના રૂપને,
તું વિચારી જો કશું અદબદ ખબર પડશે તને.

તું ખલીલ ! અજવાળું પૂરું થાય ત્યાં અટકી જજે,
ક્યાંથી લાગી મારા ઘરની હદ ખબર પડશે તને.

[21]

ઝાડ સામે દોટ મેલીને હવા પાછી પડી,
એને ઝંઝાવાત બનવાની ઉંમર કાચી પડી.

ઝાંઝવાં ધારીને તરવૈયા ઘણા ડૂબી ગયા,
રણ વિશેની ધારણા હંમેશ ક્યાં સાચી પડી ?

જિન્દગી ! સીધા ચઢાણે તારી સાથે હું રહ્યો,
મારી સાથે તું ઊતરતા ઢાળમાં થાકી પડી.

સાવ ઓચિંતું સભા છોડી કોઈ ચાલ્યું ગયું,
કોઇ ના પૂરી શકે, એવી જગા ખાલી પડી.

હું ખલીલ એક ચપટી અજવાળુંય ના પામી શક્યો,
ક્યાંકથી આવીને દીવાને હવા બાઝી પડી.

[22]

મા કહીને માને બોલાવે તો વંદેમાતરમ્,
પ્રેમથી ખવડાવે-પિવડાવે તો વંદેમાતરમ્.

ત્યાં સુધી આ ધરતીમાની વંદના બેકાર છે,
માને ઘરડાઘરથી લઈ આવે તો વંદેમાતરમ્.

[23]

કાચના મહેલોમાં કાગારોળ છે,
પથ્થરોની આંખ પણ તરબોળ છે.

કલ્પના સુંદર હતી, રૂડી હતી,
વાસ્તવિકતા કેટલી બેડોળ છે!

રાતદિ' ચાલુ છું ત્યાંનો ત્યાં જ છું,
મારું જીવન જાણે કે ચકડોળ છે.

મારા દિલમાં જીવતી ચિનગારીઓ,
એની આંખોમાં નર્યો વંટોળ છે.

કોણ એનું રૂપ બદલે શી મજાલ ?
આ તો મારા ગામની ભૂગોળ છે!

ઘાણીએ ફરતો બળદ અટકી જશે,
એને ના કહેશો કે પૃથ્વી ગોળ છે.

શું સુરક્ષિત છે ખલીલ આજે અહીં,
આ જગત આખુંય ડામાડોળ છે !

[24]

પ્રેમના પરથમ પગથિયે ચાંદ તોડી લાવશે,
ને વસંતતિલકાને ખુશ કરવા ગઝલ સંભળાવશે.

લ્યો, હવે તો સૂર્ય ઊગ્યો, હોલવી નાખો મને,
કોઈ પાછો સાંજે આવીને મને સળગાવશે.

ના, મને મૃત્યુ પછીની સ્હેજ પણ ચિંતા નથી,
હું રહું છું એવા ઘરમાં કે કબર પણ ફાવશે.

ધોમ તડકામાં કોઈનો છાંયડો માગી તો જો,
શક્ય છે કે આંખ સામે આયના ચમકાવશે.

દીકરાની રાહ જોતી ફોન પર બેઠી છે મા,
ગામની ડોશી હવે કાગળ નહીં વંચાવશે.

બસ હવે ભૂતકાળનાં જખ્મોને ખોતરશો નહીં,
ગઇ સદીને એ નવેસરથી ફરી ઉથલાવશે.

આ નદી છે, એને ચોમાસું જ છલકાવી શકે,
માવઠું એકાદ-બે ખાબોચિયાં છલકાવશે.

એમને તો બસ ખલીલ આદત પડી છે શું કરે ?
જે સમજતા ખુદ નથી એ સૌ મને સમજાવશે!

[25]

ઘર તો તારાથી ખરેખર ઘર થયું,
જે કશું ખૂટતું હતું સરભર થયું.

તેં મને ઓઢી લીધો લોહીલુહાણ,
તારું કોરું વસ્ત્ર પાનેતર થયું.

જિન્દગીભર જાતને તડકે મૂકી,
એ પછી અજવાળું મુઠ્ઠીભર થયું.

શ્વાસ પર પ્હેરો બની બેઠી છે ક્ષણ,
જીવવું શ્વાસો ઉપર નિર્ભર થયું.

એકધારું ક્યાં જિવાયું છે ખલીલ!
કટકે કટકે પૂરું આ જીવતર થયું.

[26]

વૃક્ષમાં તો સૌથી ઊંચો તાડ છે,
એક મુઠ્ઠી છાંયડાનું ઝાડ છે.

રોજ કલકલતી રહી મીરાં કોઈ
મારું દિલ જાણે કોઈ મેવાડ છે

આપણે તદ્દન નિકટ બેઠા છીએ,
તોય લાગે છે કશાની આડ છે.

જા કોઈ કિલ્લાના ફોટા પાડ તું,
એ તો છીંડાં હોય, આ તો વાડ છે.

તું ખલીલ આ ક્ષણ તપાસી જો ફરી,
શ્વાસ અકબંધ છે, ધબકતી નાડ છે!

સાદગી
પહેલો ગઝલસંગ્રહ

[27]

એકની મર્યાદા જ્યારે એક બીજો તોડશે,
કોઈ સૂકા હોઠ, ભીના હોઠને રગદોળશે.

એ સડકનું નામ બદલી નાખશે કાલે કોઈ,
એ પછી આ તારા સરનામે તને ક્યાં શોધશે ?

ઢાંકણી પાણી કે દરિયો એમને સૂઝે નહીં,
નામ તો સૉનેટ લખનારા ગઝલમાં બોળશે.

શ્હેરમાં રિક્ષા ચલાવે છે કનૈયો ઠાઠથી,
કોણ વૃન્દાવનમાં રાધાની મટુકી ફોડશે ?

જો ખલીલ આજેય એ જૂની પ્રથા અકબંધ છે,
લો દલા તરવાડી લઈ લો, કોણ તમને ટોકશે ?

[28]

એથી તો એનું ચિંતન મ્હેકે છે ગઝલ જેવું,
ખુશ્બૂઓ વિશે પણ એ સોચે છે ગઝલ જેવું!

કોઈ રૂપાળું સામે આ કોણ ત્યાં ઊભું છે ?
અહિ દૂરથી તો અમને લાગે છે ગઝલ જેવું ?

કોને ખબર છે આજે અટકીશ હું ક્યાં જઇને ?
આ ભીડમાં ચાલું ને પડખે છે ગઝલ જેવું !

છોડો તબીબો મારાં લોહીનાં સૌ પરીક્ષણ,
મારી તો નસેનસમાં દોડે છે ગઝલ જેવું !

એથી ખલીલ તારી વાતો ગમે છે અમને,
તું સાવ સીધેસીધું બોલે છે ગઝલ જેવું !

[29]

એના ઘરની એક બારી મારા ઘર સામે હતી,
મારી જે દુનિયા હતી મારી નજર સામે હતી.

એકસરખો ગર્વ બંનેને હતો વ્યક્તિત્વનો,
એક ઊંડી ખીણ પર્વતના શિખર સામે હતી.

રાતે ચિંતા કે સવારે સૂર્ય કેવો ઊગશે,
ને સવારે, સાંજ પડવાની ફિકર સામે હતી.

હું વસંતોને ઉમળકાભેર માણી લેત પણ,
હાય રે ! એક વેંત છેટે પાનખર સામે હતી.

હું જ અંધારાના ડરથી આંખ ન ખોલી શક્યો,
એક સળગતી મીણબત્તી રાતભર સામે હતી.

મિત્ર ને શત્રુની વચ્ચોવચ 'ખલીલ' ઊભો હતો,
એક આફત પીઠ પાછળ, એક નજર સામે હતી.

[30]

ઝેરનો તો પ્રશ્ન ક્યાં છે, ઝેર તો હું પી ગયો,
આ બધાને એ જ વાંધો છે કે હું જીવી ગયો.

હું કોઈનું દિલ નથી, દર્પણ નથી, શમણું નથી,
તો પછી સમજાવ કે હું શી રીતે તૂટી ગયો.

માછલીએ ભરસભામાં ચીસ પાડીને કહ્યું,
તેં મને વીંધી છે, મારી આંખ તું ચૂકી ગયો.

એમ કંઈ સ્વપ્નામાં જોયેલો ખજાનો નીકળે ?
એ મને હેરાન કરવા મારું ઘર ખોદી ગયો.

ને ખલીલ એવું બન્યું કે છેક અંતિમ શ્વાસ પર,
મોતને વાતોમાં વળગાડીને હું સરકી ગયો.

સાદગી
પહેલો ગઝલસંગ્રહ

[31]

કોઈ અપરાધી જો નોટો આપશે,
સાક્ષી ખોટા જવાબો આપશે !

આખરે માણસ છે ન્યાયાધિશ પણ,
એય વેચાતો ચુકાદો આપશે.

[32]

મારી સાથે આ નગર આખું પડ્યું'તું આગમાં,
કોણ જાણે હું જ કાં પથરાયો પોણા ભાગમાં.

તું વસંતતિલકા કે મંદાક્રાંતા જે હોય તે,
મેં તને મરજી મુજબ છેડી ગઝલના રાગમાં.

કોઈ તો મનગમતો સાથીદાર હોવો જોઈએ,
એ પછી ઘરમાં કે જંગલમાં રહો કે બાગમાં.

ઉંબરે દીવો સળગતો મૂકવાનો છે સમય,
ટોડલે ટાંપીને બેઠી છે હવા પણ લાગમાં.

હું ખલીલ ! આ મોહમાયા છોડી દઉં પણ એ પછી,
સાવ નિર્ધન થઈ જશે મારી ગઝલ વૈરાગમાં.

[33]

પક્ષી એ મીણનું ને મેં મૂક્યું'તું આંચમાં,
ઊડી ગયું સૂરજને ઉપાડીને ચાંચમાં!

શોધે છે કોઈ મુજને એ જાણ્યું છે ત્યારથી,
નીકળી પડું છું હું જ હવે મારી જાંચમાં.

એની નજરમાં જ્યારથી આવ્યો છું ત્યારથી,
ચર્ચાતો થૈ ગયો છું હું બે-ચાર-પાંચમાં.

હું આ ગઝલને કાફિયો ચૂકવી શક્યો નહીં,
બદલામાં એણે લૈ લીધો આ શેર ટાંચમાં.

તરત જ શમોલ તોડીને નીકળી જશે બળદ,
ગાડું ખલીલ! ખાબકી પડશે જો ઘાંચમાં.

[34]

લે, આ મારી જાત ઓઢાડું તને,
સાયબા! શી રીતે સંતાડું તને.

તું ભલે દિલમાં રહે કે આંખમાં,
ક્યાંય પણ નીચો નહિ પાડું તને.

કાંઈ પણ બોલ્યા વગર જોયા કરું,
મૌનની મસ્તીથી રંજાડું તને.

તું નહિ સમજી શકે તારી મહેક,
લાવ કોઈ ફૂલ સૂંઘાડું તને.

કોક દિ' એકાંતમાં ખપ લાગશે,
આવ મારી યાદ વળગાડું તને.

હૂ બ હૂ તારી જ લખવી છે ગઝલ,
તક મળે તો સામે બેસાડું તને.

તેં નિકટથી ચંદ્ર જોયો છે કદી?
આયનો લઇ આવ દેખાડું તને.

ઘર સુધી તું આવવાની જિદ ન કરે,
ઘર નથી, નહિતર હું ના પાડું તને!

તું ખલીલ! આકાશને તાક્યા ન કર,
ચાલ છત પર ચંદ્ર દેખાડું તને!

[35]

સ્પર્શનું પણ ઝેર ચડવા દે મને,
લે હવે, થોડુંક અડવા દે મને.

મારે તૂટીને થવું છે છિન્નભિન્ન,
તું હવા છે તો જકડવા દે મને.

દ્વાર છું, બે-ત્રણ ટકોરા બસ થયા,
એ પછી જાતે ઊઘડવા દે મને.

મેં પતંગો તો ચગાવ્યા છે ઘણા,
બસ હવે ફિરકી પકડવા દે મને!

મારી અંદરથી કોઈ કે' છે ખલીલ!
બેસ હમણાં શાંત પડવા દે મને.

[36]

મારાં સૌ શિખરો સમેટીને,
દાનમાં દૈ દીધાં તળેટીને.

ખૂબ હીબકાં ભરીને રોયો છે,
મારો ભૂતકાળ મુજને ભેટીને.

પગને વળગી પડે છે ઘર આખું,
ક્યાં હવે જાઉં ઘર ઉશેટીને!

જૂના મખમલના લાલ કટકામાં,
માએ મૂક્યું છે શું લપેટીને.

આજ સાચું ખલીલ એ રોયો
એણે આપી વિદાય બેટીને

[37]

વાંસળી ઊંચકે બબ્બે હાથે, આંગળીએ પર્વત અધ્ધર,
કોણ હતું બહુ શક્તિશાળી, ગોવર્ધન કે બંસીધર?

જુઠ્ઠા છે તાવીજ-પલીતા, જૂઠા સૌ જાદુમંતર,
સાચું હોય તો લઇ આવોને મારી વીતેલી ઉમ્મર.

ઝેરનો પ્યાલો રસ્તામાં બદલાઈ ગયાની અફવા છે,
આપણને શું, મીરાં જાણે કે જાણે ગિરધરનાગર.

સાતમા કોઠે ઊભો છું, પણ હે જયદ્રથ! તું પાછો જા,
તારા કામને માટે મારા સગા-સંબંધી છે સધ્ધર!

સાવ નિકટના માણસથી પણ હાથવેંતનું છેટું રાખ
દૂરથી જોવામાં જ મઝા છે, ડુંગર પણ લાગે સુંદર.

મિષ્ટાન્નોમાં સર્વોત્તમ છે, મહેનતની રોટીની સુગંધ,
જેમનો પરસેવો મહેકે છે, એમને શું અત્તરબત્તર!

યાર ખલીલ! એક વાત છે નક્કી, તારું પણ સન્માન થશે,
આજ નહિ તો કાલે થાશે, નહિતર થાશે મરણોત્તર!

[38]

પહેલાં જેવો પ્યારનો માણસ નથી,
આ જગતમાં ક્યારનો માણસ નથી.

હું કોઈ વણજારનો માણસ નથી,
તોય બારોબારનો માણસ નથી.

જે મને લૂંટી ગયો છે એ કોઈ,
સાત દરિયાપારનો માણસ નથી.

ના, મને જોઈને ઊભા ના થશો,
હું કોઈ સરકારનો માણસ નથી.

હું સમગ્ર શ્હેરની છું સંપત્તિ,
એક-બે હકદારનો માણસ નથી.

તારે હોવું જોઈએ ઇતિહાસમાં,
તું હવે અત્યારનો માણસ નથી.

દોસ્ત કે દુશ્મન બધા છે આપણા,
એમાં કોઈ બા'રનો માણસ નથી.

ઇશ્કને ગાલિબ! નિકમ્મા કર દિયા,
નહિ તો હું બેકારનો માણસ નથી.

છે ખલીલ ઉપર તમારા સૌનો હક
એ કોઈ બેચારનો માણસ નથી

સાદગી
પહેલો ગઝલસંગ્રહ

[39]

કાચનું વાસણ કે પરપોટો જ નૈ,
સાક્ષી માણસ છે ફૂટી જાય છે!

કાયદો જે ગજવે ઘાલીને ફરે,
એ સદા નિર્દોષ છૂટી જાય છે.

[40]

મેઘ ક્યાં ધોધમાર વરસે છે,
છાપરું અનરાધાર વરસે છે.

આંસુઓની કતાર વરસે છે,
ભીના હૈયાનો ભાર વરસે છે.

આમ તો ચારે બાજુ કોરુંકટ,
ચારે બાજુથી પ્યાર વરસે છે.

હું અહીં રેબઝેબ તડકામાં,
કોક ત્યાં સામે પાર વરસે છે.

છે ખલીલ! આપણો દિવસ કોરો,
રાત બસ પારાવાર વરસે છે.